

Národní dům v Prostějově zaujímá v celé Kotěrově tvorbě výjimečné postavení nejen pro známé přednosti architektonické, nýbrž i pro bohatý a vysoce hodnotný soubor uměleckých děl, která dotvářejí zejména interiéry divadelních částí, tj. sálu, chodeb a vstupního vestibulu.

Slavomíra Kašpárková: Národní dům v Prostějově.

Na výtvarném výrazu Nd se podíleli malíři Jan Preisler a Fr. Kysela a sochaři St. Sucharda, Boh. Kafka a K. Petr. 1907 otevřeno trvalé divadlo v novém Městském spolkovém domě (Nd). JDO Tyl zah. hrou K životu za přítomnosti autora J. Vrchlického, jh. K. Želenský, Jiný vzduch, za přítomnosti autora M. A. Šimáčka. Sídliily tu i další spolky - Beseda, Orlice, Vlastimila a Orchesterální sdružení. Od 1908 DS Tyl často zval jh. profes. umělce. 1908 Maryša (přítomen V. Mrštík), jh. H. Benoniová. 1910 Revizor, jh. J. Šmaha, 1911 jh. Ed. Vojan. R. M. Chyla, Jar. Mucha, J. Štandera. 1913 Podíl na uspořádání ochotnického sjezdu ÚMDOČ v místě. 1914 psychologicko-impresionistická aktovka Holčička (Viková-Kunětická), též Čechov, Gorkij, Shaw. Po 1918 JDO Tyl intenzivní činnost pod ved. h. a r. Pleského, J. Jeřábka a K. Zahradníkové (roz. Krapkové). 1921 např. Sen noci svatojánské (Shakespeare) s Mendelssohnovou hudbou, orchestr dirigoval Vl. Ambros. 1934 Ulička odvahy (Mahen), ocenění na JH. 1938 stále členem ÚMDOČ. Do 1943 asi 500 představení, Jirásek, Molière, Stroupežnický, Hauptmann, Zeyer, Preissová, Wilde, Dyk, Shakespeare, Michaelis, K. Čapek, Kvapil, Wenig, Rolland, Maugham, Mahen, Mirabeau, Erben, Pirandello, Goldoni. Spolupráce s Želenským, Vojanem, Hübnerovou, Šlemrovou i osobnostmi z hudby a výtvarného umění. Významná aktivita i za okupace. 1941, 1943 Bankrotář, Veliký mág, úspěchy na Tylově Kutné Hoře. 1946 JDO Tyl účast na jubilejním festivalu ÚMDOČ Falckenštejn (Hilbert). 1948-1949 členem Kruhu vítězných souborů ÚMDOČ. Souborem prošlo celkem 764 členů. Činnost do 1951, kdy členové přešli do Divadla Hanácké obce.

Od 1902 Lidové divadlo, h. v DD. Až do 30. let pro ně psal místní autor Vojt. Vitásek, natěrač, h. i kronikář souboru (*1865 v Plumlově, od 1887 aktivní ochotník v Prostějově, psal hry se sociální tematikou, Dábel, Maloměšťáci, Macecha, Bezbožník atd., většinou naturalistické náměty z dělnického či vesnického prostředí). Dalším regionálním autorem Jos. Krapka-Náchodský (1862-1909), od 1903 žil v Prostějově, redaktor soc. dem. čas. Hlas lidu, hry např. 1901 Exulant (v něm zpracoval osud J. B. Pecky), 1903 Marná oběť, 1905 Slavnostní prolog. Úsilí o realistické drama sledoval i ve svých statích a kritikách. 1905 vydal v Prostějově brožuru Trochu světla do pražské korupce. Na obranu Hany Kvapilové. 1906 uvedena v DD hra Boj za svobodu se závěrečným symbolickým obrazem Barikáda. H. a recitátor,

469 / Divadelní sál Národního domu, 1907.

podílel se na výběru her. Od 1903 významný organizátor, h. a r. V. Braunsteiner (1874- 1911), pozvedl úroveň DS. 1904 uvedeni Tkalci (Hauptmann) až do 1903 zakázání cenzurou (překlad maskér a dekorační malíř holič Štěpán Binder). 1904 symbolistické drama Navždy (Rydel), 1905 Monna Vanna (Maeterlinck) a Oblaka (Kvapil). 1903-1909 tu jh. Kvapilová, Vojan, Laudová ad. Repertoár přinášel ve výběru to nejlepší, co poskytovalo pražské ND a Dělnické divadlo v Typografické besedě. Např. 1908 Příšery (Strašidla, Ibsen), Divoká kachna téhož autora. Též G. B. Shaw a moderní drama. Lidové divadlo před 1. svět. v. uvádělo i opery v r. svého člena Ludv. Novotného. Od 1913 též hry v přírodě a v Dělnickém mlýně v Drozdovicích. Činnost značně ochromila 1. svět. v. a úřední zákaz činnosti.

470 / Sergej Machonin jako slovenský chlapec v ochotnickém představení spolku Tyl.

Od 1903 též OJ strany národně-sociální, r. R. Štandera, Al. Lavica, Fr. Skolil, na její tradici navázalo po 1. svět. v. Intimní divadlo. 1908 DrO mladé Mlčochovy živnostenské strany, v ní od 1911 vedle souboru mládeže i tzv. Divadlo v Živnostenském domě. 1911 sloučení DrO katolických spolků, ved. a r. T. Navara, 1912 jako DrO Společnosti katolického domu, vedle Navary i Vojt. Manhard. DS Sboru městských úředníků, rozvoj činnosti především po 1918. V divadle v Ld hry Čapkovy, Langrovy, Dvořákovy atd., zřízen Odbor mládeže, uváděl pohádky pro děti. V Nd působilo Intimní divadlo, ved. J. Křičenský, např. Mahen, Čapek, Tolstoj, Dostojevský, Hauptmann atd. 1918-1929 cca 500 her, jh. Grřfová, Dostalová, Deyl, Čermák ad. Po smrti Křičenského (1930) činnost omezena. Dále spolky DO strany lidové, Dkr Katolického domu, od 1923 jako DO Lutínov, Revoluční scéna (KSČ), Dramatický odbor (vznikl vyčleněním z Tyla), DrO Klubu přátel umění, DrO pěveckého spolku Dalibor, Mladá generace Čs. národní demokracie, DS Sokol, DO Loveckého klubu.

1920 zal. Operní a operetní sdružení, též rok operety Muzikantské dítě (G. Jarno), Ples v opeře (R. Heuberger), Orfeus v podsvětí. Opereta příležitostně i v Lidovém a Intimním divadle. Za působení dirigenta, skladatele J. Procházky-Faustina 1936-1943 „zlatý věk operety“ v místě. Řada vynikajících ochotnických pěvců a h. Operetní repertoár vybírán z české, hlavně soudobé, i cizí produkce. 1937 Kikiriki (úspěšná novinka Švandova divadla), představení v přírodě ve Žbánovském žlebě. 1937 jh.